

Lausunto

28.10.2021

Asia: VN/23102/2020

Sosiaali- ja terveysministeriön lausuntopyyntö sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käyttöoikeuksia koskevasta asetuluonnoksesta

Osa 1. Yleinen palaute asetuluonnoksesta

a. Onko asetuksessa esitetty käyttöoikeuksien perusteiden kokonaisuus selkeä ja ymmärrettävä?

Ei. Osio(t), joka ei ole selkeä ja ymmärrettävä:

Perustelut, miksi ei ole ymmärrettävä

-

Muutosehdotus em. osion parantamiseksi tai muu kommentti

Sosiaalihuolto:

Sosiaalihuollon käyttöoikeuksien osalta asetukset on pääosin selkeä ja ymmärrettävä. Epäselvää on se, miten toimitaan sen asiakasta koskevan tiedon suhteen, joka ei ole asiakastietoa.

Sosiaali- ja terveysministeriön muistiossa, joka on osa lausuttavaa materiaalia, todetaan seuraavasti:

Asiakastietolain (784 / 2021) mukaisesti käyttöoikeuksien on perustettava asiakastietoja käsittelevän henkilön työtehtävään ja annettavaan palveluun. Palveluiden luokittelussa hyödynnetään säädöksiin perustuvia Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen luokituksia palvelutehtävistä ja sosiaalipalveluista. Käyttöoikeuksien määrittelyssä on lisäksi hyödynnetty palveluprosesseja koskevaa luokitusta. Palveluprosesseja ovat asian vireilletulokäsittely, palvelutarpeen arviointi, asiakkuuden suunnittelu, palvelun järjestäminen sekä palvelun toteutus. Käyttöoikeuksien määrittely on edellisten lisäksi perustunut sosiaalihuollon asiakasasiakirjojen luokitteluun. Sosiaalihuollon tietokokonaisuudet, joita asetuksessa säädettävät käyttöoikeudet koskevat, muodostuvat asiakasasiakirjoina tallennetuista sosiaalihuollon asiakastiedoista.

Käyttöoikeusasetuksessa sosiaalihuollon asiakastiedolla tarkoitetaan Sosiaalihuollon asiakastiedon arkistoon tallennettavia asiakasasiakirjoja. Kanta-palveluiden käsikirjassa mainitaan useita asiakokonaisuuksia, jotka sisältävät asiakasta koskevaa tietoa, mutta joita ei lueta asiakastietoon kuuluviksi, kuten asiakasmaksuihin ja muuhun maksuliikenteeseen liittyvät asiakirjat, olosuhdeselvitys ja siihen liittyvät muut kirjaukset, nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämiseen liittyvät asiakirjat, osa adoptioneuvonnan asiakirjoista tai sosiaalihuollossa syntyvät potilastiedot. Muita asiatiedon ulkopuolelle jääviä, mutta sosiaalityöhön kuuluvia kokonaisuuksia ovat esimerkiksi opiskeluhoollon sosiaalityö ja terveyssosiaalityö.

Asiakastieto on muuttuva käsite, esimerkiksi hallituksen esityksessä vanhemmuuslaiksi ehdotetaan, että neuvolassa tunnustettujen, selvien ennakollisten isyyksien siirtyminen DVV:lle toteutetaan uuden sähköisen järjestelmän avulla, ja että asiakirjat tämän myötä luokiteltaisiin kuulumaan rekisteriviranomaisen asiakirjoiksi. Vain jos isyys käsiteltäisiin lastenvalvojalla, olisi kyse sosiaalihuollon asiakirjoista.

Kuinka määritellään ja toteutetaan käyttöoikeudet sille asiakasta koskevalle tiedolle, joka ei ole asiakastietoa? Onko Stm:n ja THL:n tavoitteena määritellä kaikki asiakasta koskeva tieto?

b. Onko asetuksessa esitetty käyttöoikeuksien perusteet toteutettavissa käytössänne olevaan tietojärjestelmään?

On osin tehtävissä, osin ei

Muutosehdotus tai muu kommentti

Sosiaalihuolto:

Espoossa sosiaalihuollon asiakastietojärjestelmään on tällä hetkellä toteutettu käyttöoikeudet pääosin THL:n määräyksen 1/2020 mukaisesti. Käyttöoikeusasetuksesta ei aiheudu suuria muutoksia nykyisiin käyttöoikeuksiin verrattuna sosiaalihuollon asiakastiedon osalta ja ne voidaan toteuttaa kuten aiemmassa määräyksessä on toteutettu. Sen sijaan laajentuvat käyttöoikeudet Espoossa eri järjestelmään kirjattuihin potilastietoihin tulee toteuttaa jollakin uudella teknisellä ratkaisulla.

Terveydenhuollon sovellustuki:

On osin tehtävissä, osin ei. Sosiaalihuollolla ja terveydenhuollolla on erilliset potilastietojärjestelmät. Terveydenhuollon potilastietojärjestelmän käyttäjillä on näkyvyys vain osaan sosiaalihuollon tiedoista, vaikka työtehtävän perusteella näkyvyys olisi perusteltu.

c. Onko asetuksessa esitetty käyttöoikeuksien perusteet riittävät kattavat, jotta niiden perusteella voidaan antaa käyttöoikeudet kaikille asiakastietoja käsitteleville henkilöille?

Ei. Osio, joka ei ole selkeä ja ymmärrettävä:

Perustelut, miksi ei ole ymmärrettävä

-

Muutosehdotus tai muu kommentti

Sosiaalihuolto:

Käyttöoikeusasetus perustuu sosiaalihuollon asiakastietomallin mukaisiin sosiaalipalveluihin. Käyttöoikeusasetus koskee asiakastietomallin mukaista asiakastietoa käsitteleviä työntekijöitä.

Kanta-palveluiden käsikirjassa mainitaan useita Sosiaalihuollon asiakastiedon arkiston ulkopuolelle jääviä tietoja ja todetaan, että käytännössä joudutaan tekemään tilannekohtaisia ratkaisuja, milloin tietoja tallennetaan arkistoon ja milloin ei. Esimerkkinä ei-arkistoitavista tiedoista mainitaan mm. olosuhdeselvitys ja siihen liittyvät kirjaukset. Suurissa organisaatioissa olosuhdeselvitysten teko voi olla usean sosiaalityöntekijän ja sosiaaliohjaajan päätyö. He tarvitsevat laajan näkyvyyden asiakastietoihin ja muihin asiakasta koskeviin ja atj:ssa oleviin tietoihin pystyäkseen koostamaan usein hyvin yksityiskohtaisen ja sensitiivistä tietoa sisältävän selvityksen. Tällaisia työntekijäryhmiä voi olla muitakin, riippuen organisaation tarjoamista palveluista.

Terveydenhuollon sovellustuki:

Ei. Osio, joka ei ole selkeä ja ymmärrettävä: Espoon Sovellustuki ei ole huomioitu missään kohdassa. Sovellustuki on erotettu ICT palveluista ja potilashallinnon tehtävien käyttöoikeudet eivät ole riittävät (tarvitaan erittäin laajat oikeudet järjestelmiin esim. kirjausten korjausten ja potilastietojärjestelmien ohjausasetusten tekemistä varten) Lisäksi projektityöntekijät: käyttöoikeudet määrittelemättä. Toisilain perusteella myönnettävät käyttöoikeudet esim. tutkijoille? Määrittelemättä tässä asetuksessa, tekevät tutkimustyötä, ei asiakastyötä

d. Kuinka suuren osan työntekijöistä kohdalla käyttöoikeuksien laajuus muuttuu asetuksen myötä?

Sosiaalihuolto:

Sosiaalihuollon asiakastiedon osalta käyttöoikeuksien laajuus ei välttämättä muutu asetuksen myötä nykytilaan verrattuna.

Käyttöoikeusasetuksen mukaan laajan asiakasvastuun, sosiaalipalvelujen järjestämisen ja lastenvalvojan tehtävissä ammattihenkilöt näkevät asiakkuusasiakirjasta asiakkaan eri asiakkuudet eri palvelutehtävissä. Tämä lisää työn joustavuutta, mikäli tällä on asetuksessa tavoiteltu selkeää asiakkuuksien ohjautuvuutta oikeisiin palvelutehtäviin. Samoin joustavuutta lisää se, että palvelun toteutuksen prosessissa työntekijöillä on mahdollisuus nähdä palvelua koskevat viranhaltijapäätökset, asiakassuunnitelmat ja palvelutarpeen arviot, esimerkkinä organisaation lastensuojelun laitoksissa työskentelevät ammattihenkilöt voivat lukea lasta koskevan sijoituspäätöksen perusteluineen.

Sen sijaan käyttöoikeus potilastietoihin sosiaalihuollon työtehtävissä tuo muutoksia.

e. Miten asetusluonnoksen mukaiset käyttöoikeudet muuttaisivat ammattihenkilöiden työtä?

Sosiaalihuolto:

Katso kohta d.

a. kustannukset euroina

-

b. työmäärä (htkk)

-

c. muutosten toimeenpanon edellyttämä aika kuukausina

-

d. tietojärjestelmämuutokset

-

Jos kyllä, kerro tarkemmin minkälaisia muutoksia

-

Osa 2. Käyttöoikeudet terveydenhuollossa

Missä palveluissa olisi välttämätöntä olla käyttöoikeus kaikkiin asiakastietoihin?

-

Onko laaja-alainen työtehtävä tunnistettavissa pykälässä mainituissa palveluissa?

-

Vastaako käyttöoikeuksien laajuus kyseisissä työtehtävissä välttämättä tarvittavia tietoja?

Jos ei, perustelut ja esitä parannusehdotuksia

-

Missä palveluissa olisi välttämätöntä olla käyttöoikeus pykälän mukaisiin asiakastietoihin?

-

Onko rajattu hoidollinen työtehtävä tunnistettavissa pykälässä mainituissa palveluissa?

-

Vastaako käyttöoikeuksien laajuus kyseisissä työtehtävissä välttämättä tarvittavia tietoja?

Jos ei, perustelut ja esitä parannusehdotuksia

-

Missä palveluissa olisi välttämätöntä olla käyttöoikeus pykälän mukaisiin asiakastietoihin?

-

Onko hoidon tuen työtehtävä tunnistettavissa pykälässä mainituissa palveluissa?

-

**Vastaako käyttöoikeuksien laajuus kyseisissä työtehtävissä välttämättä tarvittavia tietoja?
Jos ei, perustelut ja esitä parannusehdotuksia**

-

Missä palveluissa olisi välttämätöntä olla käyttöoikeus pykälän mukaisiin asiakastietoihin?

-

**Vastaako käyttöoikeuksien laajuus kyseisissä työtehtävissä välttämättä tarvittavia tietoja?
Jos ei, perustelut ja esitä parannusehdotuksia**

-

Missä palveluissa olisi välttämätöntä olla käyttöoikeus pykälän mukaisiin asiakastietoihin?

-

**Vastaako käyttöoikeuksien laajuus kyseisissä työtehtävissä välttämättä tarvittavia tietoja?
Jos ei, perustelut ja esitä parannusehdotuksia**

-

Tulisiko opiskeluhuoltoon kuuluva terveydenhuolto (koulu- ja opiskeluterveydenhuolto ja opiskeluhuollon psykologipalvelut) olla oma palvelunsa asetuksen 3 §:ssa?

Kyllä

Mitä potilastietoja opiskeluhuollossa välttämättä tarvitaan?

-

Missä palveluissa ja työtehtävissä välttämättä tarvitaan opiskeluhuollon potilastietoja?

-

Osa 3. Käyttöoikeudet sosiaalihuollossa

Missä palveluissa olisi välttämätöntä olla käyttöoikeus pykälän mukaisiin asiakastietoihin?

Sosiaalihuolto:

Käyttöoikeusasetuksessa on jo mainittu tehtäväkokonaisuudet, joissa toteutetaan laajaa asiakasvastuuta.

Lisäksi voidaan todeta tarve laajoille käyttöoikeuksille tilanteessa, jossa (organisaatiosta riippuen aikuissosiaalityön, psykososiaalisten palveluiden tai asiakasohjauksen) työntekijä tekee palvelupäätöksiä eri palvelutehtävissä, esimerkkinä toisen kunnan jälkihuolto nuoren jälkihuoltosuunnitelman (lastensuojelun palvelutehtävä) teko päätöksineen, nuoren toimeentulotuen päätökset (työikäisten tai lapsiperheiden palvelutehtävä) ja perintäpäätös jälkihuollosta vastaavaan kuntaan (asiakasmaksupäätös). Tai jos täydentävän toimeentulotuen päätöksiä käsittely on organisatorisesti keskitetty työikäisten palveluihin, mutta palvelupäätöksiin

merkitään se palvelutehtävä, johon asiakas kuuluu, jolloin työntekijän käyttöoikeudet määrittyvät asiakkaan tarpeiden näkökulmasta käsin.

**Vastaako käyttöoikeuksien laajuus kyseisissä työtehtävissä välttämättä tarvittavia tietoja?
Jos ei, perustelut ja esitä parannusehdotuksia**

Sosiaalihuolto:

Katso ed. vastaus

Missä palveluissa olisi välttämätöntä olla käyttöoikeus pykälän mukaisiin asiakastietoihin?

Sosiaalihuolto;

Käyttöoikeusasetuksessa sosiaalihuollon erityispalveluissa on käyttöoikeus peruspalveluiden asiakastietoihin. Erityispalveluiden välissä näkyvyyttä ei ole, paitsi asiakkuusasiakirjan tietoihin. Erityispalveluissa asioivilla asiakkailla on usein pitkä asiakkuushistoria peruspalveluissa ja heillä on asiakkuus useissa eri palvelutehtävissä myös erityispalveluiden puolella. Asiakkaan edun mukaista olisi mahdollisesti se, että hänen tapaamansa eri työntekijät tietäisivät, mitä sisältää viimeisin erityispalveluiden palvelutarpeen arvio, asiakassuunnitelma ja mistä palveluista on tehty palvelupäätökset.

**Vastaako käyttöoikeuksien laajuus kyseisissä työtehtävissä välttämättä tarvittavia tietoja?
Jos ei, perustelut ja esitä parannusehdotuksia**

Sosiaalihuolto:

Katso ed. vastaus

Missä palveluissa olisi välttämätöntä olla käyttöoikeus pykälän mukaisiin asiakastietoihin?

-

**Vastaako käyttöoikeuksien laajuus kyseisissä työtehtävissä välttämättä tarvittavia tietoja?
Jos ei, perustelut ja esitä parannusehdotuksia**

-

Missä palveluissa olisi välttämätöntä olla käyttöoikeus pykälän mukaisiin asiakastietoihin?

Sosiaalihuolto:

Tarkoittaako 14 §:n kolmas momentti, että adoptioneuvonnan toteutusta tekevällä työntekijällä on käyttöoikeus lapsiperheiden palvelujen, lastensuojelun ja työikäisten palvelujen kaikkiin asiakastietoihin (pois lukien merkinnät terapeuttisesta työskentelystä, asiakkaalle tehdystä tutkimuksesta sekä turvakotipalvelun toteutuksessa syntyneet asiakastiedot). Sisältyykö käyttöoikeuteen myös perheasioiden sovittelun toteutuksen tiedot?

Onko mielekästä puhua adoptioneuvonnan prosessin toteutuksen vaiheesta, kun adoptioneuvonnan asiakokonaisuutta käsittelee sama työntekijä?

Lausuttavassa materiaalissa todetaan, että käyttöoikeuksien määrittelyssä on lisäksi hyödynnetty palveluprosesseja koskevaa luokitusta. Palveluprosesseja ovat asian vireilletulokäsittely, palvelutarpeen arviointi, asiakkuuden suunnittelu, palvelun järjestäminen sekä palvelun toteutus.

Käytännön asiakastyössä palveluprosessit voivat muodostaa jatkumon tai kokonaisuuden, joka ei työntekijälle tai asiakkaalle hahmotu asiakastietomallin mukaisina prosessin eri vaiheina. Samoin organisaatiosta (hyvinvointialueet!) riippuen työ ositetaan ja toteutetaan jonkin toisen hallinnollisen mallin kuin sosiaalihuollon asiakastietomallin mukaisesti.

**Vastaako käyttöoikeuksien laajuus kyseisissä työtehtävissä välttämättä tarvittavia tietoja?
Jos ei, perustelut ja esitä parannusehdotuksia**

Sosiaalihuolto:

Katso ed. vastaus

Missä palveluissa olisi välttämätöntä olla käyttöoikeus pykälän mukaisiin asiakastietoihin?

-

**Vastaako käyttöoikeuksien laajuus kyseisissä työtehtävissä välttämättä tarvittavia tietoja?
Jos ei, perustelut ja esitä parannusehdotuksia**

-

Missä palveluissa olisi välttämätöntä olla käyttöoikeus pykälän mukaisiin asiakastietoihin?

Sosiaalihuolto;

Terveystieteiden tutkimuskeskuksen ajanvaraus- ja käyntitiedot kuuluvat terveystieteiden tutkimuskeskuksen tietokokonaisuuteen ja niitä käyttöoikeusasetus koskee.

Koskeeko asetus sosiaalihuollon ammattilaisen ajanvarauksia esimerkiksi tilanteissa, jossa eri palvelutehtävien sosiaalipalvelut on organisoitu toteutettaviksi alueellisissa perhekeskuksissa?

Käyttöoikeusasetuksen 16 §:ssä todetaan: Sosiaalihuollon hallinnollisissa tehtävissä kaikissa palvelutehtävissä on käyttöoikeus välttämättä tarvittaviin asiakastietoihin pois lukien perheasioiden sovittelun ja turvakotipalvelun toteutuksen asiakastiedot sekä asiakirjat koskien merkintöjä terapeuttisesta työskentelystä ja asiakkaalle tehdystä tutkimuksesta.

Miten tulkitaan käyttöoikeusasetuksen määräävyys, jos sosiaalipalveluiden ajanvaraustiedot (henkilötunnus, nimi, palvelutehtävä, työntekijät, huone tms. resurssi) on muiden ammattilaisten näkyvillä jaetussa ammattilaisen kalenterissa? Tai mikäli ajanvaraus on organisoitu keskitetysti, niin ajanvaraustiedot ovat vahtimestarin, sihteerin tai muun hallinnollisen työntekijän, tai ostopalveluna työtehtäväänsä toteuttavan työntekijän nähtävillä?

THL:sta saadun vastauksen mukaan käyttöoikeusasetuksen valmistelussa ei ole keskusteltu ajanvaraustiedoista. Ajanvaraustiedot eivät ainakaan toistaiseksi kuulu Kantaan tallennettavien asiakasasiakirjojen joukkoon. Ajanvaraus sisältää henkilötietoja, jotka kuitenkin liittyvät sosiaalihuoltoon ja siinä asiointiin.

**Vastaako käyttöoikeuksien laajuus kyseisissä työtehtävissä välttämättä tarvittavia tietoja?
Jos ei, perustelut ja esitä parannusehdotuksia**

Sosiaalihuolto:

Katso ed. vastaus

Missä palveluissa olisi välttämätöntä olla käyttöoikeus pykälän mukaisiin asiakastietoihin?

Sosiaalihuolto:

Kuten asiakastietolaissa on säädetty.

**Vastaako käyttöoikeuksien laajuus kyseisissä työtehtävissä välttämättä tarvittavia tietoja?
Jos ei, perustelut ja esitä parannusehdotuksia**

-

Mitä sosiaalihuollon asiakastietoja kuraattoripalvelussa välttämättä tarvitaan?

-

Missä palveluissa ja työtehtävissä välttämättä tarvitaan kuraattoripalvelun asiakastietoja?

-

Osa 4. Käyttöoikeudet sosiaali- ja terveydenhuollon muissa tehtävissä

Missä palveluissa olisi välttämätöntä olla käyttöoikeus pykälän mukaisiin asiakastietoihin?

-

**Vastaako käyttöoikeuksien laajuus kyseisissä työtehtävissä välttämättä tarvittavia tietoja?
Jos ei, perustelut ja esitä parannusehdotuksia**

-

Missä palveluissa olisi välttämätöntä olla käyttöoikeus pykälän mukaisiin asiakastietoihin?

-

**Vastaako käyttöoikeuksien laajuus kyseisissä työtehtävissä välttämättä tarvittavia tietoja?
Jos ei, perustelut ja esitä parannusehdotuksia**

Terveydenhuollon sovellustuki:

Espoon -mallinen, ICT palveluista erotettu Sovellustuki ei istu tähän (eikä myöskään Potilashallinnon tehtäviin). Tarvitaan erittäin laajat oikeudet esim. potilastietojärjestelmän tausta-asetuksiin ja potilastietoihin. Perustelut tähän (ja koko sovellustuki) puuttuvat esityksestä.

Asetuksessa ei mainita ulkoistettuja ICT palveluita. Kohta §20 määrittelee käyttöoikeudeksi käyttöoikeus palvelunantajan oman asiakas- ja potilasrekisterin välttämättömiin tietoihin. Jossain tapauksesta potilastietoja sisältävän järjestelmän ylläpito on ulkoistettu -> perusteltua päästä järjestelmään ja tehtävän perusteella välttämättömiin potilastietoihin.

Missä palveluissa olisi välttämätöntä olla käyttöoikeus pykälän mukaisiin asiakastietoihin?

-

**Vastaako käyttöoikeuksien laajuus kyseisissä työtehtävissä välttämättä tarvittavia tietoja?
Jos ei, perustelut ja esitä parannusehdotuksia**

-

Osa 5. Muu palaute

Muita huomioita ja palautetta asetusluonnoksesta

Sosiaalihuolto:

Jos käyttöoikeusasetus kumoaa THL:n määräyksen 1/2020, niin miten määritellään sosiaalihuollon käyttöoikeudet Kannan ulkopuolella kunnan omien tietojärjestelmien ja rekisterien välillä ennen kokonaisuudistuksen toteutusta? Eikö kuitenkin edelleen asiakastietolain rinnalla sovelleta sosiaalihuollon asiakaslakia ja potilaslakia, joiden nojalla käyttöoikeuksia ei voitaisi myöntää käyttöoikeusasetuksen laajuisesti, ja edelleen puhuttaisiin erikseen asiakastiedosta ja potilastiedosta eikä laajemmin asiakastiedosta?

Terveys- ja hyvinvointihuollon sovellustuki:

Espoon HYTETin (ja tulevan LU hyvinvointialueen) ulkopuolelle jää työntekijöitä, jotka tällä hetkellä joissain tapauksissa kirjaavat potilastietojärjestelmään, esim. Liikuntapalveluiden liikuntaneuvojat. Nämä eivät ole sosiaali- ja terveys- ja hyvinvointihuollon työntekijöitä, mutta rajattu käyttöoikeus potilastietojärjestelmään on työtehtävän perusteella perusteltu. Asetus ei ota kantaa tämän kaltaisten työntekijöiden käyttöoikeuksiin.

Karhuvaara Marjatta
Espoon kaupunki - Mari Ahlström